

**MAHARSHI DAYANAND SARASWATI UNIVERSITY
AJMER (RAJASTHAN)**

SYLLABUS

B.A. SANSKRIT

(Semester Scheme)

I To II Semester – 2023-2024

SCHEME OF EXAMINATION

"Scheme of examination for end of semester examination applicable to all undergraduate courses (Pass course).

The question paper of semester Examination for the Disciplinary Centric Core Course (DCCC), Discipline specific elective (DSE), Ability Enhancement Course (AEC), Value Added Course (VAC) and skill Enhancement Course (SEC) will be of 70 marks and it will be divided in two parts i.e. Part A and Part-B. Part-A will consist of 10 compulsory questions. There will be at least three questions from each unit and answer to each question shall be limited upto 50 words. Each question will carry two marks. Total 20 Marks.

Part-B will consist of 10 questions. Atleast three questions from each unit be set and student will have to answer five question, selecting atleast one question from each unit. The answer to each question shall be limited to 400 words. Each question carries 10 Marks. Total 50 Marks.

MAHARSHI DAYANAD SARASWATI UNIVERSITY, AJMER

2023-2024

U.G. – SANSKRIT (Pass Course)

Sem. – I

Year	Sem.	DCCC	Course	Course Nomenclature	Theory/ Practical	Credit	EOSE/ CA	Lecture Per Week
I	I	DCCC	Sans. 5.1- 001-C	(क) संस्कृत-नाट्य- साहित्यं, कथा- साहित्यम् अलङ्काराश्च ।	Theory	06 +	70+30	06

MAHARSHI DAYANAD SARASWATI UNIVERSITY, AJMER

2023-2024

U.G. – SANSKRIT (Pass Course)

Sem. – II

Year	Sem.	DCCC	Course	Course Nomenclature	Theory/ Practical	Credit	EOSE/ CA	Lecture Per Week
I	II	DCCC	Sans. 5.2- 001-C	संस्कृत-पद्य-साहित्यं, भारतीय-संस्कृते: तत्त्वानि, व्याकरणं च	Theory	06 +	70+30	06

बी.ए. संस्कृत – प्रथम वर्ष (2023–2024)

सेमेस्टर – I

Course Code : Sans 5.1-001-C

(संस्कृत-नाट्य-साहित्यं, कथा-साहित्यम् अलङ्काराश्च)

निर्गमाः/उद्देश्यानि

1. संस्कृतनाट्यस्वप्नवासवदत्तायाः अध्ययनेन अभिमंचनकौशलस्य विकासः भविष्यति ।
2. हितोपदेशस्य सरलकथामाध्यमेन नीतिशास्त्रस्य ज्ञानं भविष्यति ।
3. अलंकाराणाम् अवबोधः भविष्यति ।

इकाई	विषय
I	स्वप्नवासवदत्तम् (भासकृतम्) – सम्पूर्णम्
II	हितोपदेशः (नारायणपण्डितविरचितः) – मित्रलाभः
III	अलङ्काराः (काव्यदीपिका –अष्टमशिखा) निम्नलिखितानाम् अलङ्काराणाम् अध्ययनम् अपेक्षितम्—अनुप्रासः, यमकम्, श्लेषः, उत्प्रेक्षा, उपमा, रूपकम्, अर्थान्तरन्यासः, समासोक्तिः, दृष्टान्तः, अतिशयोक्तिः, स्वभावोक्तिः, भ्रान्तिमान्, सन्देहः, दीपकम्, व्यतिरेकः, विभावना ।

परीक्षायोजना– (EOSE प्रारूप)

समयावधिः – घण्टात्रयम्

पूर्णाङ्काः – 70

खण्डः –“अ”

(20 अङ्काः)

दश – लघूत्तरात्मक – प्रश्नानां निर्माणम्

10 x 02 = 20

(इकाईत्रयं अधिकृत्य प्रत्येकइकाईतः न्यूनतम-प्रश्नत्रयम्)

नोटः– सर्वे प्रश्नाः अनिवार्याः ।

खण्ड: –“ब”

(50 अङ्काः)

- (1) दश-प्रश्नानां निर्माणम् 05 x 10 = 50
(इकाईत्रयम् अधिकृत्य प्रत्येकइकाईतः न्यूनतम-प्रश्नत्रयम्)

नोटः- प्रतिइकाईतः एकं प्रश्नं स्वीकृत्य पञ्च-प्रश्नाः करणीयाः।

इकाई-I

- (i) एकस्य श्लोकस्य सप्रसङ्ग-सान्वय-व्याख्या। 01 x 10 = 10
(ii) श्लोकद्वयस्य अनुवादः। 02 x 05 = 10
(iii) प्रतिपाद्य विषयसम्बन्धि-प्रश्नः। 01 x 10 = 10

इकाई-II

- (i) एकस्य श्लोकस्य सप्रसङ्ग-व्याख्या 01 x 10 = 10
(ii) एकस्य गद्यांशस्य सप्रसङ्ग-व्याख्या 01 x 10 = 10
(iii) एकस्य श्लोकस्य एकस्य गद्यांशस्य च अनुवादः 02 x 05 = 10
(iv) प्रतिपाद्यविषयसम्बन्धि-प्रश्नः। 01 x 10 = 10

इकाई-III

- (i) एकस्य अलङ्कारस्य अर्थसहितं लक्षणम् उदाहरणं लक्षणसङ्गतिकरणं च। 01x10=10
(ii) एकस्य अलङ्कारस्य अर्थसहितं लक्षणम् उदाहरणं लक्षणसङ्गतिकरणं च। 01x10=10
(iii) एकस्य अलङ्कारस्य अर्थसहितं लक्षणम् उदाहरणं लक्षणसङ्गतिकरणं च। 01x10=10

CA प्रारूप (उपर्युक्त इकाईत्रयं अधिकृत्य)

पूर्णाङ्काः – 30

- (i) परियोजना/प्रोजेक्ट – 20 अङ्काः (संस्कृत-माध्यमेन)
(ii) मौखिकी परीक्षा – 10 अङ्काः

नोटः विद्यार्थी को External Theory Paper (EOSE)– 70 अंक तथा Internal Continuous Assessment (CA) – 30 अंक में पृथक्-पृथक् उत्तीर्ण होना अनिवार्य है।

संदर्भ-ग्रन्थ-सूची/सहायक पुस्तकें

सहायकग्रन्थाः -

1. स्वप्नवासवदत्तम् - डॉ. जगन्नारायण पाण्डेय जगदीश संस्कृत पुस्तकालय, जयपुर
2. स्वप्नवासवदत्तम् - डा. रूपनारायण त्रिपाठी, हंसा प्रकाशन, जयपुर
3. हितोपदेश मित्रलाभ - आचार्य भवानीशंकर शर्मा "महाजनीय"
4. हितोपदेश मित्रलाभ - डा. बाबूराम त्रिपाठी, महालक्ष्मी प्रकाशन, आगरा
5. काव्यदीपिका - डॉ. बाबूराम त्रिपाठी, महालक्ष्मी प्रकाशन, आगरा

बी.ए. संस्कृत –प्रथम वर्ष (2023–2024)

सेमेस्टर–II

Course Code : Sans 5.2-001-C

{(ख) संस्कृत–पद्य–साहित्यं, भारतीयसंस्कृतेः तत्त्वानि व्याकरणं च)}

निर्गमाः/उद्देश्यानि

1. रघुवंशमाध्यमेन काव्योचितभावस्य कल्पनासौन्दर्यसंबंधी योग्यतायाः च विकासः भविष्यति ।
2. “भारतीयसंस्कृतेः तत्त्वानि” माध्यमेन भारतस्य उज्ज्वलसंस्कृतेः अवबोधनं भविष्यति ।
3. व्याकरणे संज्ञासंधिप्रकरणस्य अवबोधनं भविष्यति ।

इकाई	विषय
I	रघुवंशमहाकाव्यम् (कालिदासरचितम्) – द्वितीयः सर्गः
II	भारतीयसंस्कृतेः तत्त्वानि– (क) भारतीयसंस्कृतिः (पृष्ठभूमिः विशेषता च) । (ख) धार्मिकी–सामाजिकी–आर्थिकी–राजनीतिकी–स्थितिः । (ग) वर्णाश्रमसंस्काराः । (घ) त्रिविधऋणं पञ्चमहायज्ञाः । (ङ) शिक्षा । (च) लिपिः । (छ) भारतीयसंस्कृतेः मानवकल्याणाम योगदानम् ।
III	व्याकरणम् – (क) संज्ञा–प्रकरणम् । (ख) अच्–सन्धि–प्रकरणम् । (ग) विसर्ग–सन्धि–प्रकरणम् । (घ) व्यञ्जन–सन्धि–प्रकरणम् ।

परीक्षायोजना- (EOSE प्रारूप)

समयावधि: - घण्टात्रयम्

पूर्णाङ्काः - 70

खण्डः - "अ"

(20 अङ्काः)

दश - लघूत्तरात्मक - प्रश्नानां निर्माणम्

10 x 02 = 20

(इकाईत्रयं अधिकृत्य प्रत्येकइकाईतः न्यूनतम-प्रश्नत्रयम्)

नोटः- सर्वे प्रश्नाः अनिवार्याः ।

खण्डः - "ब"

(50 अङ्काः)

दश-प्रश्नानां निर्माणम्

05 x 10 = 50

(इकाईत्रयम् अधिकृत्य प्रत्येकइकाईतः न्यूनतम-प्रश्नत्रयम्)

नोटः- प्रतिइकाईतः एकं प्रश्नं स्वीकृत्य पञ्च-प्रश्नाः करणीयाः ।

इकाई-I

(i) एकस्य श्लोकस्य सप्रसङ्ग - सान्वय - व्याख्या ।

01 x 10 = 10

(ii) श्लोकद्वयस्य अनुवादः ।

02 x 05 = 10

(iii) प्रतिपाद्यविषय-सम्बन्धि-प्रश्नः ।

01 x 10 = 10

इकाई-II

(i) टिप्पणीद्वयम् ।

02 x 05 = 10

(ii) टिप्पणीद्वयम् ।

02 x 05 = 10

(iii) एकः निबन्धात्मक-प्रश्नः ।

01 x 10 = 10

(iv) एकः निबन्धात्मक-प्रश्नः ।

01 x 10 = 10

इकाई-III

(i) सूत्रद्वयस्य व्याख्या (संज्ञा-प्रकरणम्) ।

02 x 05 = 10

(ii) पदद्वयस्य सूत्रोल्लेखपूर्वकं सिद्धिः (सन्धि-प्रकरणम्) ।

02 x 05 = 10

(iii) सूत्रद्वयस्य सोदाहरणं व्याख्या । (सन्धि-प्रकरणम्) ।

02 x 05 = 10

CA प्रारूप (उपर्युक्त-इकाईत्रयं अधिकृत्य)

पूर्णाङ्कः – 30

(i) परियोजना/प्रोजेक्ट – 20 अङ्काः

(ii) मौखिकी परीक्षा – 10 अङ्काः

नोटः विद्यार्थी को External Theory Paper (EOSE)– 70 अंक तथा Internal Continuous Assessment (CA) – 30 अंक में पृथक्-पृथक् उत्तीर्ण होना अनिवार्य है।

संदर्भ-ग्रन्थ-सूची/सहायक पुस्तकें

सहायक ग्रन्थाः

1. भारतीय संस्कृति – डॉ. जयकिशन खण्डेलवाल
2. भारतीय संस्कृति – शिवदत्त ज्ञानी
3. भारतीय संस्कृति – बाबूराम त्रिपाठी
4. भारतीय संस्कृति – प्रीतिप्रभा गोयल, राजस्थानीग्रंथागार, जोधपुर
5. भारतीय संस्कृति के तत्त्व – (1) डॉ. श्रीकृष्ण ओझा
(2) आचार्य उमेश शास्त्री
6. भारत की प्राचीन संस्कृति – डॉ. रामजी उपाध्याय
7. भारतीय संस्कृति और कला – वाचस्पति गैरोला
8. लघु सिद्धान्त कौमुदी – डॉ. अर्कनाथ चौधरी
9. लघुसिद्धान्त कौमुदी – डॉ. श्रद्धा सिंह
10. लघु सिद्धान्त कौमुदी – डॉ. श्री किशन शर्मा एवं
डॉ. दुलीचन्द शर्मा, पी.बी.सी. पब्लिकेशन्स,
जयपुर
11. रघुवंश महाकाव्यम् – डॉ. जगन्नारायण पाण्डेय, जगदीश संस्कृत
(द्वितीयः सर्गः) पुस्तकालय, जयपुर
12. रघुवंशम् – डा. कृष्णमणि त्रिपाठी, चौखम्बा सुरभारती
प्रकाशन, वाराणसी